

Un critic deloc destinat însingurării

Un bărbat robust, reținut, pedant, cu atitudine prestante, ceremonioase, cu o mimică întotdeauna controlată, sobră, capabil de ascuțimi mușcătoare, măsurat în jovialitate, dar deloc destinat însingurării, sociabil într-un mod particular, cu autoritate. De mulți ani cu aceeași înfățișare, mereu prezent și activ, foarte cunoscut publicului și specialiștilor, Valentin Silvestru este un nume care se prezintă singur, o voce familiară, cu un timbru și o intonație inconfundabile. Un moralist și un umorist, care a potențat aceste calități în marea scenă a lumii (ca om și ca scriitor), dar care le-a fructificat deopotrivă în calitate de critic de teatru.

Debutînd ca gazetar (cum îi place, deloc inocent, să se recomande și astăzi), Valentin Silvestru a fost atras de proză (novelele *Trenul regal*, 1949, *Într-o noapte instelată*, 1951, volumul de schițe *Bordelul de la Poarta Albă*, 1952), de dramaturgie (*Cearta*, comedie în trei acte, 1950, *Întoarcerea zinei minunilor pe pământ*, comedii mici, 1963, *Cele trei neveste ale lui Don Cristobal*, comedie în trei acte — pe idei din opera lui García Lorca — pentru scena păpușilor, 1965), afirmîndu-se ca unul dintre cei mai înzestrați umoriști contemporani de descendență caragialeană (volumele de schițe *O femeie aprigă*, 1955, *Jurnalul cu file violete*, 1955, *Glastra cu sfecle*, 1965, *Tufă de Veneția*, 1971, *De ce rideau gepizii...*, 1973, *Cînd plouă, taci și-ascultă*, 1973, *Zina castraveților*, 1976, *Arta îmbrobodirii*, 1982). Vesel sau acid, umorul său progresează cu vervă nestînjinită, decupînd instantanee de viață a căror miză satirică nu e niciodată sacrificată jocului de cuvinte facil, comicalului

de limbaj sau verbiajului. Siguranța în ținta șarjei, economia, fluentă, unitatea de stil cu care carichează situații și tipuri probează o ordine, o rigoare, o demnitate care răzbat din firea severă a moralistului. Risul țîșnește spontan și mîndru, căci nu e stimulat cu orice preț (dimpotrivă, uneori comicul se bazează pe intoleranță, lipsă de zîmbet, sau pe unul subțire, alb, ofensiv). Lecția caragialeană e bine stăpînită, umoristul profesînd schița, moemntul, „jurnalul găsit“, dizertația savantă, micul dialog în marginea genului dramatic, schimbul de scrisori, parodia pedanteriei scientiste (filologico-etimologistă, lexicologică, juridică etc.). Într-un discurs care jonglează abil cu registrele (cel administrativ se bucură de o trecere aparte) și cu procedeele comice. Opera și personalitatea umoristului reclamă studii aparte și o valorizare care nu-l privește numai pe autorul în chestiune, ci întreg domeniul literaturii umorului, în mod bizar abandonată de interesul criticii literare.

Ca autor de memorial de călătorie (*1000 de ore în Spania*), Valentin Silvestru descoperă nebanuite resurse lirice, de călător sensibil, îndrăgostit de-o viață de tărimurile fierbinți ale Andaluziei, părăsindu-și rezerva și austeritatea, spiritul zellemist și ochiul critic, tulburat de amintirea obsedantă a unui cîntec pătimas, auzit cîndva în copilărie și păstrat într-un loc tainic, fără platoșe, al sufletului...

Valentin Silvestru este unul dintre cei mai de seamă critici dramatici ai teatrului românesc. Dînd un profil aparte meseriei de teatrolog, el înțelege statutul de cronicar dramatic dincolo de progra-

mul de lucru cotidian, ca o permanentă angajare în destinele teatrului, ca un contract viager fără limite administrative, orare, teritoriale, și fără abdicări.

De aceea, numele lui Valentin Silvestru se identifică în primul rând cu ipostaza de critic dramatic, cronicar exigent care consențează imaginea mișcătoare și efemeră a spectacolului, conducându-se după un principiu pedagogic în relațiile cu oamenii de teatru. Nerenunțând la distanța pe care o reală vocație a autorității, edificată solid în timp, prin probitate profesională mereu reconfirmată, i-a asigurat-o, el o menține cu o structurală incalculabilă spre comportamentul protocolar și ironic. Responsabilitatea profesională a acțiunilor sale, modul în care își pune în faptă, cu tenacitate, viziunea și planurile concrete privind strategia dezvoltării teatrului românesc, cu o disciplină riguroasă, spartană, cunoscând toate articulațiile administrative și politice ale acestui fenomen, antrenându-le și implicându-le prin truda sa, cu tact, răbdare, gravitate, revelându-le rolul exact în mecanismul amplitudinal al acțiunii sociale, îi conferă un loc aparte într-o inițiativă de amploare care singularizează momentul teatral al ultimului deceniu. Reuniunile periodice de lucru sub forma **festivalurilor** și **seminarilor** reprezintă concretizarea unui plan vast de repertoriu model, examinat în toate implicațiile sale cu aceste priorități.

Manifestările, proiectarea și organizarea lor sînt rodul unui efort colectiv, antrenînd o serie de factori și instituții (cum sînt: Asociația oamenilor de teatru și muzică, teatrele-gazdă, comitetele județene de cultură și artă) și patronate cu exigență de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, precum și oameni de specialitate, cronicari dramatici, regizori, actori, scenografi etc. În inima acestei mișcări se simt ca o forță însemnată activismul și concepția lui Valentin Silvestru.

Avansînd conceptul de critică-activă, Valentin Silvestru i-a dat conținut în modul cel mai complex. În calitate de specialist, profesează o critică de direcție menită să orienteze dezvoltarea în curs a teatrului contemporan și participînd efectiv, de-a lungul vremii, la debarasarea de dogmatism, academism, convenționalism a spectacolului și a literaturii destinate scenei. Cu o largă disponibilitate spirituală, a participat la afirmarea în conștiința publică a unor dramaturgi. În **Ora 19.30**, selectînd valorile afirmate, în funcție de importanța lor în definirea deceniului al optulea, constată, ca un bun cistigat, impunerea definitivă a dramaturgiei originale actuale, care nu mai constituie un deziderat, ci o realitate. Dramaturgia atrăgînd prin ea însăși publicul la teatru, în măsura în care a izbutit să-l

trezească interesul printr-o problematică specifică și prin modalități de expresie apte s-o reprezinte propriu, Valentin Silvestru definește, pe bună dreptate, etapa actuală ca una ce admite și reclamă cu necesitate exigența maximă în accesul scenic al producției dramatice, sancționarea severă a nonvalorilor, examenul riguros al textelor. Îl preocupă problemele de structură a textului actual, precum și problemele de repertoriu și politică teatrală. Dealtfel, **ideea de repertoriu** — esențială în gîndirea teatrologului — e examinată sub semnul conceptelor de contemporaneitate, convergență, afirmare a producției originale, raport cu publicul.

Valentin Silvestru are deopotrivă un aport însemnat în valorificarea moștenirii dramaturgice naționale. Stau mărturie cronici, studii și articole de principiu, capitole cuprinse în volume de critică dramatică, precum **Prezența teatrului, 1968**, **Spectacole în cerneală, 1972**, **Caligrafii pe cortină, 1974**, **Clio și Melpomena, 1977**, cărți care au prefăcut prin schițe de profiluri dramaturgice, regizorale, actricești, prin probleme de politică teatrală și definiții de forme dramaturgice, sinteza **Ora 19.30** (studii critice asupra teatrului dramatic din deceniul opt al secolului XX). Unei susținute activități publicistice menite a repune în circuitul activ al teatrului piesa uitată (cf. articolele din rev. „Familia” și vol. **Clio și Melpomena**) i se adaugă, ca un corolar, izbutita **Antologie a piesei românești într-un act** (vol. I—IV, sec. XIX—XX, 1979—1981), care pune la îndemîna cercetătorilor și practicienilor teatrului un tablou reprezentativ al evoluției genului scurt în teatrul românesc.

Fidel unor preocupări de teoretizare, pornind de la un material factual, Valentin Silvestru a realizat prima monografie românească a unei categorii structurale a teatrului, indispensabilă exigenței acestuia, întrucît se confundă cu persoana actorului: **Personajul în teatru, 1966**.

Că istoric al teatrului, a participat la elaborarea volumului colectiv **Teatrul românesc contemporan, 1944—1974**, după cum se numără printre autorii lucrării **Teatrul de păpuși în România, 1968** (cu capitol axat pe cariera internațională a Teatrului „Tăndărică”).

Concepția sa desore teatrul românesc în contextul teatrului universal dă și factura aparte a studiului **Elemente de caragialeologie, 1976**, ca abordare din perspectiva eseurilor regizorale și a carierei scenice naționale și universale a pieselor lui I. L. Caragiale. Decelarea motivelor dinamice proprii structurii caragialeene se întemeiază deopotrivă pe examenul personal al textului și pe conceptualizarea linilor de forță ale montărilor moderne.

Doina MODOLA
(Continuare la p. 83)

can. William Mc Nulty este un actor bun, sensibil și deosebit de fin în desfășurarea sentimentelor sale complicate și contradictorii. Patrick Husted e pitoresc, eficient, exact.

Programul III cuprindea trei piese scurte. **Declinul lui Goober** de John Pielmeier, în regia lui William Mc Nulty, este interpretată de doi tineri actori: Suzanna Hay și Fred Sanders. Piesa are de asemenea o temă socială — din nou obsesia serviciului și a salariului — și prezintă o inversare de situații: un solicitant pentru un post e pus în cele mai umilitoare condiții de către directorul care, la rândul ei, fusese umilită de el, pe vremea când solicitase un post. Piesa are umor, cruzime și fantezie. Interpretii corespund exact, au aplomb și vivacitate.

Bile de sticlă de Jane Martin, în regia lui Frazier W. Marsh, e interpretată de Suzanna Hay cu sensibilitate și dăruire. Povestea agoniei unei mame demne, care, știind că mai are de trăit doar trei luni, se izolează și, la sfârșitul fiecărei zile, aruncă o bilă de sticlă ținută în pumn ziua întreagă, clepsidră irizată a timpului implacabil. **Dans sentimental** de John Spielmeier, în regia lui Margaret Castleman, interpretată de Fred Sanders și Suzanna Hay, este într-adevăr un dans (Margaret Castleman, care asigură și regia tehnică, e coregraful trupei), în care relațiile sociale ipocrite sînt aruncate în aer de sentimente, iar sentimentele sînt

strivite de ipocrizia relațiilor sociale, guvernate de legea banului. Piesa e vie, alertă, interpretii au umor și știința plăsării „poantei”. Acestea sînt pilulele de dramaturgie, oferite în cadrul expoziției.

Acum zece ani, happeningurile creau un alt tip de relație cu publicul, în asemenea contexte. Azi, atmosfera e alta, sobră, așezată, chiar severă.

Am întrebat-o pe Beth Dixon cum s-a simțit în fața publicului românesc. Răspunsul ei m-a deconcertat. În primul rînd, a adus în discuție condiția ei de femeie, și a filtrat prin acest „handicap” fluidul vital pentru actori. Apoi a spus: „La noi, publicul îmi aduce flori, vine pe scenă, e dezinvolt. La voi, publicul îmi pare foarte serios ascultă, tace, primește”.

Edwin Wilson, cronicar la Wall Street Journal și profesor de teatru, a încheiat manifestările printr-o conferință concluzivă, în special asupra dramaturgiei. Cei dornici de informații asupra spectacolului au fost întrucîtva dezamăgiți. „Ce face Bob Wilson?” — l-a întrebat George Teodorescu. „Robert Wilson? Face un teatru vizual” — a răspuns el, sec. „Ce e nou în teatrul american, față de anii '60—'70?” — a întrebat Dina Cocea. „Ceea ce era atunci nou, acum e vechi, iar nou este ceea ce am spus acum” — a sunat verdictul. Un verdict asupra căruia merită să reflectăm.

Cătălina BUZOIANU

(Continuare de la pag. 53)

În virtutea aceluiași perspective adecvate fenomenului examinat, criticul urmărește modelarea reciprocă a literaturii și spectacolului. Această specifică reunire a unei abilități de analist direct cu voința sintezei și teoretizării, într-o circulație de substanță bilaterală profitabilă, face de altfel specificul personalității sale de istoriograf al teatrului contemporan. Cronicar folietonist al spectacolelor, implicat direct în diagnoza lor promptă, Valentin Silvestru a realizat o istorie în mers, în manieră lovinesciană.

De-a lungul activității sale, criticul a sesizat cu promptitudine și a afirmat răspicat necesitatea transsubstanțierii într-un limbaj spectacular modern a partiturii textuale, în virtutea drepturilor legitime ale acestor arte la o expresie proprie teatrală. A luptat neîncetat împotriva ideii de fidelitate literală, filologică, pentru una de esență. În aceeași măsură, s-a preocupat de scenografie. Personalități actoricești au fost urmărite în evoluția și specificitatea lor, cu preocuparea de a surprinde acele elemente care dau unicitatea instrumentarului lor interpretativ. A creionat portrete actoricești (în cronici,

în cuprinsul volumelor de critică sau în studii monografice separate precum **Jules Cazaban**, 1964), teoretizînd coordonatele acestei misiuni, necesitatea raportării critice la cariera personală a actorului, la exigențele rolului și la funcția sa în spectacol, la necesitatea unei formulări critice definitorii, delimitatorii, într-o monitură caracterizantă, vie, ferită de stereotipii stilistice, expresii-clîșeu, nerevelatorii, uniformizante.

Un loc aparte îl ocupă în preocupările teatrologului statutul profesional al criticului, raporturile „eternite de contrarietate și inseparabilitate” cu actorii și ceilalți profesioniști ai scenei, precum și menirea sa formativă, de orientare a publicului.

Energie neobișnuită, profunzime, demnitate, forță spirit de sacrificiu, implicarea întregii ființe în dragostea austeră și neconcesivă pentru teatru îl impun pe Valentin Silvestru ca o personalitate de frunte a teatrului românesc.

Să-i urăm, la împlinirea celor 60 de ani, viață lungă, sănătate, putere de muncă, definitivarea tuturor proiectelor unei opere importante pentru domnia sa și pentru cultura românească!